

Ольга Богініч

кандидат педагогічних наук, доцент,
головний спеціаліст департаменту вищої
освіти Міністерства освіти і науки України

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОЧОЇ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

В статті розглядається взаємообумовленість дії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на підвищення мотивації щодо якісного оволодіння професійним досвідом майбутніми вихователями дітей дошкільного віку в галузі фізкультурно-оздоровчої діяльності. Основним механізмом удосконалення фахової підготовки визначається активізація навчальної діяльності студента.

Ключові слова: пріоритетність фізкультурно-оздоровчої роботи, складові компоненти фахової підготовки, суб'єкт-суб'єктивна взаємодія, активізація навчальної діяльності, мотивація навчальної діяльності, внутрішні (особистісні) фактори, зовнішні фактори.

В статье рассматривается взаимообусловленность действия внешних и внутренних факторов влияния на повышение мотивации к качественному овладению профессиональным опытом будущими воспитателями детей дошкольного возраста в сфере физкультурно-оздоровительной деятельности. Основным механизмом усовершенствования профессиональной подготовки определяется активизация учебной деятельности студента.

Ключевые слова: приоритетность физкультурно-оздоровительной работы, составляющие компоненты профессиональной подготовки, субъект-субъектное взаимодействие, активизация учебной деятельности, мотивация учебной деятельности, внутренние (личностные) факторы, внешние факторы.

In article are considered external and internal factors of increasing to motivations of the qualitative mastering by professional experience future educators of children the preschool age. The Activation to scholastic activity of the student emerges the main mechanism of the improvement of the training.

Key words: PT and Hearth Care priority, professional training components, subject-subject interaction, educational activity activating, educational activity motivation, internal factors, external factors.

Реалії сьогодення переконливо свідчать, що число дітей з хронічними захворюваннями, порушенням постави, низьким рівнем фізичного розвитку та рухової підготовленості постійно зростає. Проблеми погіршення здоров'я дітей дошкільного віку обумовлюють нагальну потребу у превентивних заходах в організації освітнього процесу. Впровадження оздоровчої парадигми в систему освіти, як вагомого компонента філософської гуманістичної освіти, передбачає інтеграцію знань, інтелектуальне усвідомлення, ціннісне ставлення працівників дошкільних навчальних закладів до проблеми формування здоров'я дошкільників та їх готовність до практичної реалізації цієї парадигми у власній професійній діяльності. Ефективність впровадження у навчально-виховний процес дошкільного навчального закладу різноманітних засобів оздоровчо-профілактичної роботи залежить від професіоналізму вихователів та їх переконаності у пріоритетності зазначеного виду діяльності і доцільності застосування механізмів збереження, формування та зміцнення здоров'я дошкільників. Саме тому актуальності набуває проблема підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти та формування у них мотивації до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Виходячи з аналізу стратегічних напрямків реформування системи освіти, що розглядаються у фундаментальних дослідженнях вітчизняних та російських науковців Андрущенка В.П., Атанова Г.О., Бондаря В.І., Зязюна І.А., Ничкало Н.Г., Мороза О.Г., Сисоєвої С.О., Чернілевського Д.В. та інших пріоритетним завданням вищої освіти є підготовка фахівців нового рівня якості, які б відповідали сучасним вимогам суспільства, були спроможними швидко адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, володіли уміннями впродовж всього життя самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід.

Звичайно, підготовка педагогічних кадрів, в тому числі і педагога дошкільного фаху, в першу чергу, повинна відповідати вимогам сучасності, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління. На цьому акцентують увагу, розглядаючи проблеми удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти, різних аспектів фахового становлення майбутнього вихователя, Артемова Л.В., Беленька Г.В., Богуш А.М., Борисова З.Н., Вільчковський Е.С., Гавриш Н.В., Голота Н.М., Загородня Л.П., Денисенко Н.Ф., Карпова Є.Є., Кучерявий О.Г., Луценко І.О., Лисенко Н.В., Машовець М.А., Підкурманна Г.О., Поніманська Т.І., Сухорукова Г.В. та інші.

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується інноваційним пошуком найвагоміших важелів впливу на покращення якості фахової підготовки. Ми переконані, що підготовка вихователя дітей дошкільного віку до фізкультурно-оздоровчої роботи, маючи свою специфіку, ґрунтується на основних дидактичних закономірностях побудови процесу фахової підготовки у вищому навчальному закладі, що засвідчує здій-

снений нами аналіз наукових досліджень. Тому, **основною метою** даної статті є визначення основних механізмів підвищення якості фахової підготовки. У відповідності до мети, наше дослідження спрямовувалось на вирішення наступних **завдань**:

1. Обґрунтувати необхідність активізації навчальної діяльності студентів.

2. Встановити фактори впливу на підвищення мотивації щодо ефективності навчальної діяльності майбутніх фахівців в процесі отримання професійної підготовки.

Результати аналізу сучасних наукових досліджень переконливо свідчать, що для системи вищої освіти пріоритетом стає підготовка фахівця, що базується на формуванні у нього світоглядних позицій, переконань, творчих здібностей, професійної гнучкості. А орієнтація сучасної вищої освіти на формування професійно-творчої особистості, фахівця інноваційного типу, який здатний реалізувати освітні стандарти, впроваджувати нові освітні технології, вимагає ефективної організації цілісної професійної підготовки в умовах вищих навчальних закладів, оновлення змісту фахової підготовки педагогів, знаходження доцільних засобів, методів та форм його реалізації.

Виходячи із **загальної мети професійної підготовки майбутнього вихователя – оволодіння ним уміннями виховувати та навчати дитину**, необхідно забезпечити її комфортне входження в реалії життя сьогодення та майбутнього. Цілком закономірним є той факт, що дитина лише тоді здатна повноцінно і творчо жити в суспільстві, коли вона буде здоровою. Тому, фундаментальна, системоутворююча роль у процесі фахової підготовки належить готовності майбутніх вихователів до вирішення завдань фізкультурно-оздоровчого напрямку, адже **здоров'я дитини є тією першоосновою, завдяки якій відбувається цілісний розвиток дитини як особистості** – і саме цей аспект визначається як головна мета модернізації дошкільної освіти [3, 20]. Досягнення оптимального рівня здоров'я та розвитку дітей дошкільного віку має стати критерієм ефективності організації навчально-виховного процесу в дошкільному закладі. І тому підготовка фахівців, які б усвідомлювали **пріоритетність фізкультурно-оздоровчої роботи**, були переконані у її актуальності і необхідності, а на основі цього виявляли особистісне ставлення до впровадження оздоровчої парадигми в систему освіти, особливо на першій її ланці – в дошкільних навчальних закладах і постає однією з актуальних проблем розвитку вищої освіти сьогодення.

Враховуючи принципово нові вимоги до педагогічних кадрів, що полягають у мобільності професійної підготовки, особистісній реалізації, творчому вирішенні професійно-практичних проблем, ми можемо ствердно зазначити, що **важливими завданнями підготовки майбутнього вихователя до фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей дошкільного віку**

виступають:

- формування педагога дошкільного фаху як представника певної культури, на основі засвоєння культурних здобутків людства та нації, в тому числі і професійно-оздоровчої культури, з високим рівнем духовних надбань, світоглядними позиціями, професійними морально-етичними, оздоровчими поведінковими навичками і особистісними потребами та переконаннями у першочерговості реалізації оздоровчих завдань;

- оволодіння ним не стільки системою знань, фахових умінь і навичок, скільки уміннями їх творчо та оперативно реалізовувати у професійній діяльності задля забезпечення сприятливих передумов для збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, впровадження в систему дошкільної освіти оздоровчої парадигми;

- формування потреби у самоактуалізації, професійному самовдосконаленні та самоосвіті задля компетентного вирішення оздоровчих завдань у царині дошкільної освіти.

Готовність до фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ становить базис фахової підготовки до педагогічної діяльності і потребує копітких пошуків у створенні цілісної ефективної системи цієї підготовки. Враховуючи той факт, що кінцевою метою фахової підготовки є формування та розвиток особистості, не втрачає актуальності на сучасному етапі питання оволодіння майбутніми фахівцями певним професійним досвідом, що виступає метою і засобом навчання, результатом якого є розвиток суб'єктів навчального процесу та їх професійне становлення.

Фахова підготовка у вищій школі базується на ефективній побудові навчального процесу, забезпечуючи поступову трансформацію пізнавальної діяльності у професійно спрямовану. Готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності оцінюється не лише результативністю фахового становлення, але й ефективністю особистісного зростання. Підготовка майбутнього фахівця у вищій школі реалізується у **педагогічному процесі**, що як відкрита, динамічна та саморозвиваюча система (цілісне утворення) включає в себе наступні **складові компоненти**:

- **зміст підготовки** відповідно до цілей, конкретних завдань та специфіки професійної кваліфікації цієї підготовки (зміст підготовки розглядається як мета та результат фахової підготовки у відповідності до освітньо-кваліфікаційного рівня);

- **педагог як конструктор та організатор процесу навчання, розвитку і виховання** майбутнього фахівця;

- **педагогічний інструментарій** – методи, прийоми, засоби навчальної взаємодії, організаційні форми навчання;

- **суб'єкт навчання як активний учасник навчальної діяльності**, результатом якої є особистісне оволодіння професійним досвідом та вміння його творчо застосовувати у майбутній діяльності.

Враховуючи активну позицію учасника навчальної взаємодії, безпе-

---

речно, що суть педагогічного процесу полягає у його бінарному характері, адже в ньому поєднується педагогічна діяльність викладача вищої школи та навчальна діяльність студента. А отже, дидактичний процес базується на взаємодії діяльності педагога та навчальної діяльності студента, управлінні викладачем пізнавальною діяльністю студента (доцільний вибір методів, засобів впливу та організаційних форм, оптимальна взаємодія) у відповідності до цілей фахової підготовки та її змісту.

Виходячи із твердження, що людина виявляє властивості і зв'язки елементів реального світу лише в процесі діяльності, цілком закономірно, що знанням відводиться лише роль засобів у процесі оволодіння професійними вміннями та навичками. З філософської точки зору **діяльність визначається як спосіб існування людини і суспільства в цілому**, в той же час, специфіка існування людини полягає в її активному ставленні до світу, на основі його цілеспрямованих змін і перетворень [5, 37; 7, 180]. А отже активізація навчальної діяльності студентів є необхідною умовою оптимального оволодіння професійним досвідом. На основі визначення Смирновим С.Д. головних характеристик діяльності людини, спробуємо визначити їх особливості у навчальній діяльності:

- першою характеристикою діяльності є її **предметність**, що полягає у засвоєнні існуючого суспільного способу дій у сфері культури (в нашому випадку – загальної та професійної культури);
- **соціальна, суспільно-історична природа** навчальної діяльності, що обумовлює роль викладача у демонстрації зразків діяльності, включенні у цю діяльність студентів (перехід діяльності з зовнішньої форми у внутрішню самого суб'єкта навчальної діяльності і складає основну лінію інтеріоризації, в процесі якої формуються психологічні особистісні новоутворення: вміння, навички, здібності, мотиви тощо);
- діяльність завжди **цілеспрямована**, вона підпорядкована цілі, що спрямовує і коректує хід цієї діяльності, тобто, навчальна діяльність є основним засобом досягнення цілей професійної освіти;
- діяльність ініціюється суб'єктом і є не сукупністю реакцій на зовнішній вплив, а **способом дій** цілісного характеру та стимулюється мотивом, що і становить смисл цієї діяльності;
- діяльність завжди носить **продуктивний характер**, її результатом є перетворення у зовнішніх проявах та у внутрішньому особистісному аспекті суб'єктів навчальної діяльності.

Дана характеристика навчальної діяльності виокремлює той факт, що процес набуття професійного досвіду кожним студентом залежить від активності суб'єктів педагогічного процесу, на основі взаємодії та мотивації діяльності. Провідна організуюча роль, при цьому належить педагогу, що полягає у доцільності організації власної педагогічної діяльності, спрямованої на взаємодію у двох векторах: суб'єкт-об'єктивну та суб'єкт-суб'єктивну. У відповідності до тверджень Леонтьєва О.М. структура дія-

---

льності складається із мотивів, що спонукають до діяльності; цілей-результатів, на досягнення яких спрямована ця діяльність та засобів, з допомогою яких ця діяльність здійснюється. Центральне місце у діяльності займають цілі та мотиви, причому, виходячи із єдності цілей, мотиви кожного учасника навчального процесу досить індивідуалізовані, яким властивий особистісний характер [2, 422]. Саме тому, ядром педагогічної діяльності має стати взаємодія суб'єктів педагогічного процесу на основі партнерського, особистісно орієнтованого спілкування, що спрямована на підвищення активізації навчальної діяльності кожного студента і носить суб'єкт-суб'єктивний характер. Тобто, студент виступає не в статусі об'єкта впливу з боку викладача, а в статусі його рівноправного партнера. Інший тип взаємодії становить предметний зміст педагогічної діяльності і характеризується суб'єкт-об'єктивним ставленням.

Слід зазначити, що в основі предметного змісту педагогічної діяльності знаходяться цілі, зміст навчальних дисциплін та педагогічний інструментарій. Діяльність педагога обумовлена стратегічними та тактичними цілями фахової підготовки та спрямована на їх ефективну реалізацію в умовах співпраці на партнерських засадах з учасниками педагогічного процесу. Навчальна діяльність студентів цілком залежить від професіоналізму викладача і спрямована на оволодіння професійним досвідом в процесі взаємодії з учасниками навчального процесу, особистісне професійне становлення та набуття соціального статусу. Мотивація якісного оволодіння студентами фаховими вміннями та навичками залежить від певних факторів, що визначаються як зовнішні та внутрішні (рис. 1).

Вся організація співпраці суб'єктів навчального процесу спрямована на підвищення активності кожного студента у оволодінні професійними вміннями. Ефективність реалізації цілей фахової підготовки залежить від мотивації студентів (як суб'єктів навчального процесу) до активного здобуття фахової освіти на змісті кожного навчального предмету, відповідно до фахової кваліфікації. Цілком очевидно, що активність майбутніх фахівців залежить від мотивації їх діяльності, яка ґрунтується на ефективності впливу зовнішніх та внутрішніх (особистісних) факторів.

В умовах глобалізації одним із зовнішніх факторів, що впливають на мотивацію здобуття якісної фахової освіти є її світовий рівень. Значний вплив мають стратегічні цілі системи вітчизняної освіти, вимоги суспільства та реальні умови в яких живе українська спільнота. Наступним фактором зовнішнього впливу є особистість викладача, його педагогічний такт, ставлення до суб'єктів навчального процесу та рівень професіоналізму, від якого залежать:

- оптимальність вибору і структурування навчального матеріалу, його спрямованість на майбутню професійну діяльність, відповідність змісту навчального предмету освітньо-кваліфікаційному рівню фахової освіти;

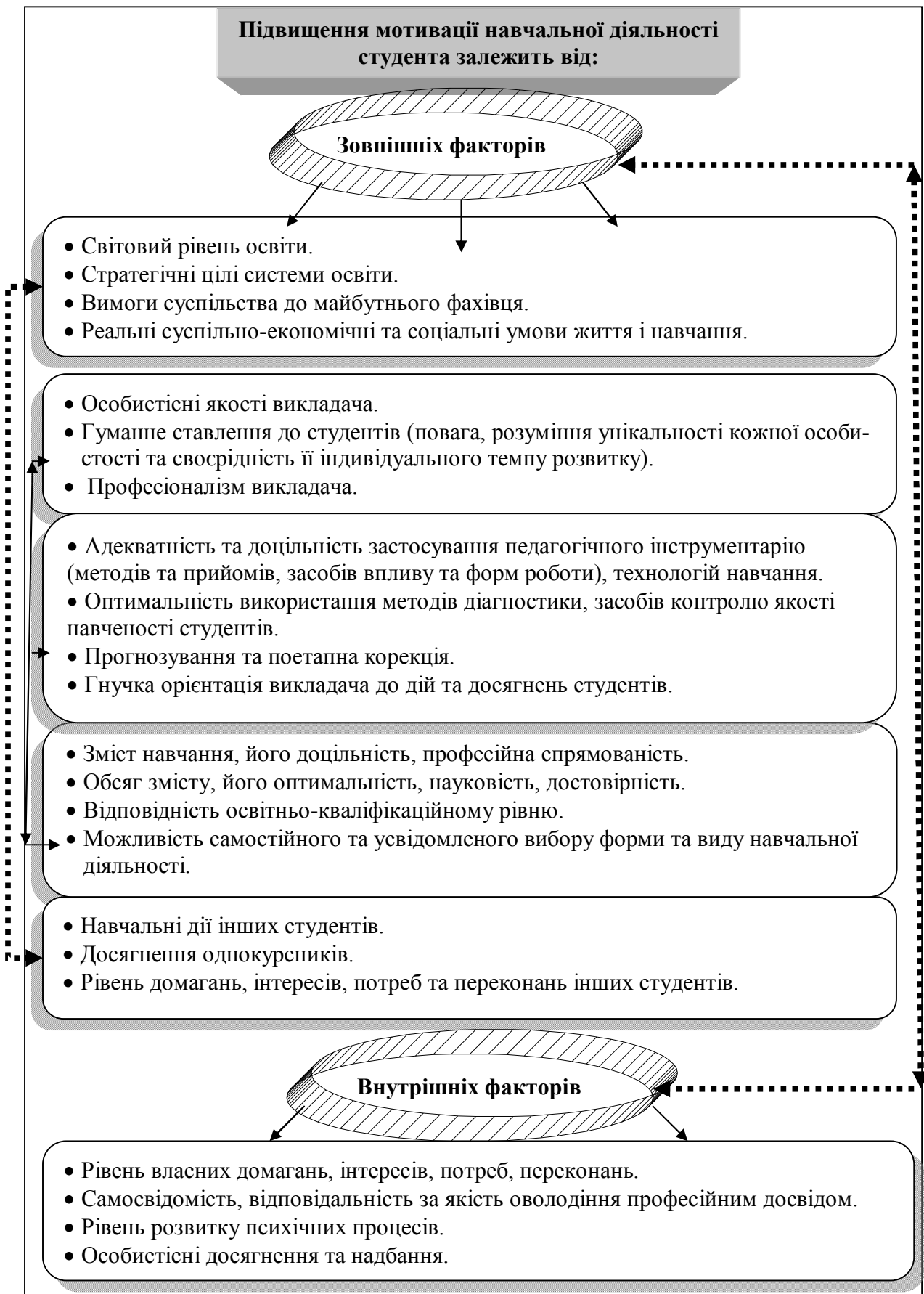

Рис. 1. Фактори впливу на підвищення мотивації щодо ефективності навчальної діяльності

- доцільність вибору технологій взаємодії зі студентами, спрямованих на якісне оволодіння майбутніми фахівцями професійним досвідом (професійні знання та уміння їх адекватно використовувати, практичні вміння та навички);

- адекватність вибору діагностичних методик вивчення особистісних якостей студентів, способів контролю і оцінки результативності навчальної взаємодії, прогнозування та поетапна корекція якості навчальної діяльності, гнучкість впливу у відповідності до досягнень студентів.

Ми свідомі того, що будь-який зовнішній вплив має підтримку і ефективну особистісну реалізацію, якщо опирається **на високий рівень особистісних домагань, інтересів та потреб кожного студента**, або може містити досить незначний відсоток реалізації, якщо внутрішні мотиви та потреби у студента не розвинуті. Саме тому, акцент нами робився на створенні таких **умов, за яких внутрішні фактори відігравали б провідну роль**. Підтвердження нашої позиції віддзеркалюють наукові дослідження, в яких відзначається, що внутрішні мотиви взаємообумовлюють саморозвиток та самостановлення особистості, це два процеси, що уособлюють в собі одну з провідних потреб і цілей людського життя [6, 51]. Позитивний вплив на мотиви навчальної діяльності здійснюють і студенти групи, у яких високий рівень домагань та здобутків. Причому, цей вплив може мати і негативне забарвлення, тому так важливо для педагога намагатися підвищувати якість освіченості кожного студента. Від внутрішніх (особистісних) факторів залежать устремління студента, активність його навчальної діяльності, особистісні здобутки та якість навченості.

З метою ефективного формування у студентів мотивації до здобуття якісної фахової підготовки основний акцент необхідно робити на створенні таких умов, за яких внутрішні фактори відігравали б провідну роль:

- Організація навчальної діяльності, що забезпечує максимальне розкриття внутрішнього потенціалу особистості кожного студента.

- Зацікавлення процесом пізнання кожного студента, активізація його навчальної діяльності у відповідності до індивідуальних можливостей, щоб процес пізнання викликав не лише емоційне задоволення, а й забезпечував особистісні досягнення.

- Діалогічний характер навчального процесу, що полягає у визнанні зовнішньої взаємодії як передумови становлення внутрішнього світу кожного із суб'єктів навчального процесу.

- Зміна функції викладача, що виявляється не лише в тому, що він є джерелом інформації, а в тому, що діяльність викладача полягає у здійсненні **психолого-педагогічної підтримки** процесу само становлення студента в ціннісно-сутнісній взаємодії від якої залежить якість фахової підготовки майбутнього вихователя.

- Об'єктивність оцінювання викладачем, створення ситуацій успіху, відзначення індивідуальних здобутків кожного студента забезпечує ре-

---

зультативність навчальної діяльності студентів, рівень їх активності.

Найбільш доцільними в аспекті підвищення особистісної мотивації до навчання стають:

- завдання різної складності та достатній рівень самостійності,
- проблемне навчання,
- професійно-практичне спрямування навчально-пізнавальних завдань.

Все це сприяє інтелектуально-емоційному напруженню у навчальній діяльності, самостійності пошуку у вирішенні навчальних завдань, та призводить до самореалізації особистості, становить основу зростання інтересу до навчання у кожного студента і підвищення особистісної відповідальності за якість власної фахової підготовки.

Результатом фахової підготовки має стати вихователь, який стане: зразком ціннісного ставлення до здоров'я дітей дошкільного віку, еталоном оздоровчо-перетворювальної діяльності та гарантом запровадження культури здоров'я у життя.

На посилення мотиваційного компоненту фахової підготовки до майбутньої фізкультурно-оздоровчої діяльності, крім якісного оволодіння системою знань, умінь та навичок, впливає також:

- Ступінь сформованості оздоровчо-світоглядних позицій у викладача та студентів.
- Якість використання особистісного досвіду студентів (в обґрунтуванні певних теоретико-методичних позицій, підготовці творчих проєктів).
- Послідовність застосування навчальних завдань професійної та практичної спрямованості (навчально-практичні проєкти сучасних технологій оздоровлення дітей).
- Систематичність виконання завдань оздоровчого спрямування (діагностика власних можливостей, стану здоров'я, апробація тренувального ефекту).

Узагальнюючи результати теоретичного аналізу, цілком очевидно, що основним механізмом удосконалення системи підготовки майбутніх фахівців є активізація навчальної діяльності самого суб'єкта професійної підготовки, формування у нього прагнення до самостійного вибору мети, вміння брати відповідальність за особистісний вибір та його наслідки, проєктування траєкторії власної навчальної діяльності, ефективність її реалізації з врахуванням особистісних потенційних можливостей, об'єктивної оцінки своїх досягнень та корекція і регулювання власної пізнавальної діяльності. Самостійність у навчанні, особистісні прагнення та переконання, активна життєва позиція кожного студента мають властивість зростати, тобто набувати прогресуючого характеру. А це пов'язано, в першу чергу, з успішною реалізацією впливу зовнішніх факторів мотивації активної навчальної діяльності майбутнього вихователя, до яких відносяться стратегі-

чні цілі системи освіти, в тому числі вищої освіти, вимоги до компетентності майбутнього фахівця в сучасних умовах суспільно-економічного розвитку та професіоналізму викладача вищої школи. Лише майстерність педагога вищої школи може забезпечити ефективний трамплін для оптимального оволодіння основами професійного досвіду майбутнім фахівцем в галузі оздоровлення дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу) // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11–17.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования. – Москва: изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: НПО МОДЭК, 2003. – 480 с.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. Кононко О.Л. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
4. Лихачев Б.Т. Педагогика: курс лекций / Учеб. Пособие для студентов педагогов учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт-Издат, 2003. – 607 с.
5. Огурцов А.П., Юдин Э.Г. Деятельность // Большая советская энциклопедия. – М., 1972. – Т. 8. – С. 180–181.
6. Пешкова Н.Г., Пешков С.П. Педагог в системе личностно-ориентированного образования. – Ростов-на-Дону, 1997. – 83 с.
7. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2003. – 304 с.